

Ks. prof. dr hab. Adam Skreczko

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie
Wydział Studiów nad Rodziną

Recenzja rozprawy doktorskiej

Mgr lic. Beaty Kubis pt.: *Percepcja katolickiej koncepcji małżeństwa u młodzieży maturalnej na przykładzie wybranych szkół średnich*,
Opole 2017, ss. 249.

(Promotor: prof. dr hab. Krystian Wojaczek)

Małżeństwo w rozumieniu chrześcijańskim to przymierze mężczyzny i kobiety, zawarte dla ich dobra, a także w celu zrodzenia potomstwa. Budowaniu małżeńskiej wspólnoty służy miłość, wierność i uczciwość, ślubowane na początku wspólnej drogi dwojga ludzi. Pomocą podczas tworzenia tej wspólnoty jest jej sakramentalność i otwartość małżonków na życie Boga wśród nich.

Współcześnie jednak wielu młodych ludzi, także ludzi wierzących, staje przed dylematem, jaki jest sens zawierania małżeństwa sakramentalnego? Niewątpliwie różne są przyczyny niechęci do instytucjonalizacji pożycia małżeńskiego. Współczesna postmodernistyczna kultura i filozofia oraz trendy pojawiające się w psychologii i pedagogice wpływają destrukcyjnie na młodzież i na podjęcie decyzji o zawarciu małżeństwa. Powszechna jest mentalność indywidualnego hedonizmu i wzajemnego egoizmu.

Obecna sytuacja w Polsce i Europie jest z wielu względów niekorzystna dla małżeństwa i rodziny. Rośnie liczba rozwodów i maleje liczba zawieranych małżeństw. Coraz mniej młodych ludzi ma odwagę, by zdecydować się na małżeństwo. Inni szukają kompromisu i zadawalają się związkami nietrwałymi i nieodpowiedzialnymi, opartymi na fikcji „wolnych związków”, które w rzeczywistości nie istnieją, gdyż nie istnieją rzeczy wewnętrznie sprzeczne, na przykład związki, które nie wiążą. Jeszcze inni decydują się pochopnie na zawarcie małżeństwa, zanim nauczą się kochać i zanim staną się zdolni do wypełnienia przysięgi małżeńskiej. Dzieje się tak mimo tego, że – jak pokazują badania – młodzi ludzie nadal na pierwszym miejscu stawiają marzenie o małżeństwie i rodzinie. Trudno im jednak dorastać do miłości w społeczeństwie zdominowanym kulturą użycia i demoralizującym wpływem kręgów liberalnych, dla których „ideałem” jest sytuacja, w której on i ona bawią się sobą i pozbawiają się płodności. Ponadto jest szereg innych czynników zaburzających proces

dorastania do dojrzałej miłości małżeńskiej będącej podstawą trwałego związku małżeńskiego.

Sobór Watykański podkreśla, że „Kościół zawsze ma obowiązek badać znaki czasów i wyjaśniać je w świetle Ewangelii, tak aby mógł w sposób dostosowany do mentalności każdego pokolenia odpowiadać ludziom na ich odwieczne pytania dotyczące sensu życia obecnego i przyszłego oraz wzajemnego ich stosunku do siebie. Należy zatem poznawać i rozumieć świat, w którym żyjemy, a także jego nieraz dramatyczne oczekiwania, dążenia i właściwości” (KDK 4).

Beata Kubis, Autorka recenzowanej rozprawy doktorskiej, idąc za wskazaniem soborowym, podjęła próbę „poznania i rozumienia” ważnego wycinka świata, w którym żyjemy, tj.: percepcji katolickiej koncepcji małżeństwa przez współczesną młodzież. Od młodzieży bowiem i od jej podejścia do małżeństwa i rodziny w głównej mierze zależy przyszłość społeczeństw i Kościoła. Pani Beata słusznie zauważa że, biorąc pod uwagę trudną sytuację w jakiej znalazła się współczesna młodzież, warto podjąć refleksję nad katolicką koncepcją małżeństwa, a szczególnie nad percepcją tejże przez młodzież. W związku z tym ukazała najpierw piękno katolickiej koncepcji małżeństwa, aby, po ukazaniu owocu własnych badań, przejść następnie do szukania nowych rozwiązań duszpasterskich, trafiających do współczesnego odbiorcy, dotyczących przygotowania do małżeństwa i samego życia w małżeństwie. Jej pracę można zaliczyć do nurtu poszukiwań idących w kierunku upowszechniających katolickiego modelu małżeństwa. Ma to, w dzisiejszych czasach, niebagatelne znaczenie.

1.Struktura pracy

Rozprawa doktorska Beaty Kubis liczy 249 stronic maszynopisu, na które składa się: spis treści, wykaz skrótów, wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, bibliografia i aneks.

W pierwszym rozdziale zatytułowanym: Teoretyczne podstawy katolickiej koncepcji małżeństwa, zostały przedstawione biblijne fundamenty katolickiej koncepcji małżeństwa. Przedstawiono koncepcję miłości małżeńskiej oraz scharakteryzowano znamiona małżeństwa: wierność, uczciwość, nierozzerwalność, jedność oraz płodność małżeństwa. Rozdział ten prezentuje także sakramentalny wymiar małżeństwa.

Rozdział drugi poświęcony jest opisowi badań empirycznych wykorzystanych w niniejszym opracowaniu. Przedstawia konstrukcję narzędzia badawczego, przybliża schemat przebiegu badań oraz ukazuje charakterystykę badanej populacji.

Rozdział trzeci poświęcony jest prezentacji wyników badań dotyczących percepcji katolickiej koncepcji małżeństwa w zależności od stopnia religijności badanej młodzieży. Obejmuje ona percepcję pojęcia małżeństwa, więzi małżeńskiej, miłości małżeńskiej u badanych maturzystów. Następnie ukazano percepcję przymiotów małżeństwa oraz percepcję aspektu sakramentalnego małżeństwa przez badaną młodzież maturalną. Całość rozważań zamyka opis wpływu religijności badanej młodzieży na wybór współmałżonka i formę przygotowania do małżeństwa.

Rozdział czwarty przedstawia konkretne wnioski pastoralne, które w kontekście przeprowadzonych badań mogą znaleźć zastosowanie we współczesnym duszpasterstwie. Wskazano konieczność pogłębienia percepcji katolickiej koncepcji małżeństwa w ujęciu socjologiczno-teologicznym, a co za tym idzie, przyjęcie dynamicznie ujętej sakramentalności małżeństwa. Powinno to, znaleźć swoje praktyczne przełożenie zarówno w katechezie jak i przygotowaniu do małżeństwa.

Rozprawę zamyka Zakończenie, Bibliografia, Streszczenie oraz Aneks zawierający Ankietę sporządzoną na użytek przeprowadzonych badań własnych.

2. Ocena merytoryczna rozprawy

Merytoryczną wartość omawianej rozprawy stanowi głównie aktualność i ważność podjętego tematu. Autorka zajęła się, jak to zostało wcześniej zauważone, istotnym zagadnieniem. Obecnie młodzież nie tylko odrzuca sakrament małżeństwa, ale kwestionuje samą instytucję małżeństwa, pozostając w różnego rodzaju wolnych związkach. Biorąc pod uwagę trudną sytuację w jakiej znalazła się współczesna młodzież, warto podejmować refleksję nad katolicką koncepcją małżeństwa, a szczególnie nad percepcją tejże przez młodzież. Takie poszukiwania mogą przyczynić się do ukazania katolickiej koncepcji małżeństwa w nowym świetle a także odnalezienia nowych rozwiązań, trafiających do współczesnego odbiorcy, dotyczących przygotowania do małżeństwa i samego życia w małżeństwie.

Istnieją obecnie trudności w zaprezentowaniu małżeństwa jako dynamicznego procesu rozwoju i realizacji więzi małżeńskiej. Małżeństwo bywa raczej odbierane jako ciężar, który trzeba znosić przez całe życie.

Badania zawarte w niniejszym opracowaniu zmierzały do wykazania zależności percepcji katolickiej koncepcji małżeństwa od religijności badanej młodzieży na przykładzie szkół średnich. Wykazały one, że percepcja więzi małżeńskiej i miłości małżeńskiej przez

badanych maturzystów jest prawidłowa, określając relacje więzi małżeńskiej, jako wspólnotę małżeńską z zachowaniem odrębności osobowych. Uzyskane wyniki pozwoliły stwierdzić, że percepcja prawidłowego postrzegania więzi małżeńskiej jest pośrednio warunkowana religijnością respondentów. Wyraźnie widać zależność percepcji katolickiej koncepcji małżeństwa od religijności badanych osób. Młodzież głęboko wierząca lepiej pojmuje (co jest też zrozumiałe), czym jest prawdziwa miłość. Podobnie też patrzy na sprawę dochowania czystości przedmałżeńskiej. Większość maturzystów głęboko wierzących uzasadnia wybór metod planowania rodziny zgodnie z katolicką koncepcją małżeństwa, wybierając naturalne metody planowania rodziny. Do podobnych konkluzji doszła Autorka badając kolejne aspekty obranego tematu. Pozwoliło jej to dojść do końcowego stwierdzenia, że hipoteza o wpływie stopnia religijności na percepcję katolickiej koncepcji małżeństwa w dużej mierze się potwierdza.

Ponadto pogłębiona refleksja dotycząca percepcji katolickiej koncepcji małżeństwa, dostarczyła nowych informacji na temat kształtu i kierunku działań pastoralnych oraz dydaktyczno-wychowawczych upowszechniających katolicki model małżeństwa. Dużą wartością przedstawianej rozprawy są przedstawione adekwatne wnioski duszpasterskie do istniejącej sytuacji. Mogą one znaleźć praktyczne zastosowanie w duszpasterstwie młodzieży, szczególnie w kontekście przygotowania do małżeństwa na lekcjach religii jak i na kursach przygotowawczych do małżeństwa. W pracy zostało podkreślone, że należy zadbać o promocję pozytywnego obrazu sakramentalnego małżeństwa, ludzkiej płciowości i rodziny.

Praca od strony merytorycznej jest poprawnym opracowaniem, choć jest pewna uwaga dotycząca Wstępu. Zabrakło w nim szerszego ukazania przeprowadzonych dotychczas badań i istniejącej literatury na obrany temat. Takie przedstawienie istniejącego już dorobku pozwoliłoby na wydobycie niewątpliwie nowatorskiego charakteru opracowania Pani Kubis.

3. Ocena metodologiczna rozprawy

Pod względem metodologiczno-formalnym recenzowana rozprawa odznacza się poprawnością stosowanych metod oraz spójnością i kompletnością ujęcia omawianego zagadnienia. Problem podjęty w rozprawie doktorskiej jest, jak to już zostało wspomniane, aktualny i ważny pod względem naukowym i duszpasterskim. Jest on w pełni zasadny. Temat został sformułowany w sposób przejrzysty, logiczny i poprawny językowo. Oddaje on w pełni istotny problem, który Doktorantka przedstawia w swojej rozprawie.

Rozwinięcie problemu jest poprawne. Świadczy o tym jasna i logicznie uporządkowana struktura pracy, typowa dla tego rodzaju opracowań. W pracy zastosowano kilka metod postępowania naukowego. W opracowaniu teoretycznych podstaw katolickiej koncepcji małżeństwa zastosowano metodę krytycznej analizy źródeł, metodę porównawczą i metodę syntezy. Opracowanie to obejmuje podstawy biblijne i sakramentalno-eklezyjalne. W opracowaniu podstaw biblijnych skoncentrowano się na biblijnych opisach stworzenia, ponieważ do nich odwołuje się Jezus w rozmowie z faryzeuszami na temat małżeństwa. Fragmenty te stanowią też fundament nauczania papieża Jana Pawła II na temat małżeństwa.

W opracowaniu sakramentalno-eklezyjologicznych podstaw katolickiej koncepcji małżeństwa oparto się w szczególności na adhortacji *Familiaris consortio* oraz na najnowszej adhortacji papieża Franciszka *Amoris letitia*, zawierających dynamiczne ujęcie znamion małżeństwa jak i jego sakramentalności. Warto w tym miejscu podkreślić, że Autorka rozprawy poszła słuszną drogą, poddając analizie najnowsze dokumenty kościelne dotyczące obranego zagadnienia.

Na etapie opracowania percepcji katolickiej koncepcji małżeństwa przez młodzież maturalną, w zależności od jej religijności, posłużono się metodą badań socjologicznych wykorzystując w tym celu kwestionariusz do badań poglądów na małżeństwo. W niniejszej dysertacji, jako narzędzie badań wybrano kwestionariusz ankiety opracowany przez E. Bem (Por. E. BEM, *Przemiany koncepcji małżeństwa u młodzieży jako problem katechetyczny na przykładzie szkół średnich w Strzelcach Opolskich*, Opole 2006). Dobrze, że wspomniany kwestionariusz został zmodyfikowany i dostosowany do potrzeb przeprowadzonych badań. Inaczej mógłby powstać zarzut prostego odwzorowania cudzych opracowań i braku własnej inwencji.

W tak opracowanym kwestionariuszu ankiety wykorzystanej do badań, znalazło się 41 pytań zamkniętych. Jak wiemy, odpowiedzi na pytania zamknięte, nazywane także ilościowymi, przynoszą obszerną wiedzę na temat badanej grupy. Dziewięć z zadanych pytań jest pytaniami otwartymi. Pytania zaś otwarte dają respondentowi możliwość swobodnej i samodzielnej odpowiedzi. Analiza otrzymanych odpowiedzi dała możliwość poznania stopnia percepcji wyodrębnionych elementów życia małżeńskiego.

Rozprawa doktorska Beaty Kubis jest poprawnym opracowaniem od strony formalnej. Zauważyć można jedynie drobne uchybienia. W niektórych przypisach da się zauważyć brak konsekwencji w zastosowaniu jednolitego sposobu cytowania. Np. przypis 57, 120 brakuje dz. cyt. W przypisie 69 podano jedynie nazwiska redaktorów. Poza tym Tamże pisane raz pochyło raz prosto, np. przypis 163. Bibliografia jest poprawna, choć wkradły się

pewne braki. Chodzi o podawanie pełnych stron w pracach zbiorowych (np. SARMIENTO A., *Małżeństwo chrześcijańskie*, w: GASIDŁO W., *Z zagadnień etyki małżeńskiej i rodzinnej*, Kraków 1994, s. 46).

Metodologicznie poprawna struktura treści dysertacji i konsekwentne jej zachowanie pozwoliło Autorce rozprawy prowadzić poprawne analizy i uzyskać trafne wnioski pastoralne, które świadczą o jego dojrzałości i umiejętności całościowego postrzegania poruszanych zagadnień. Analizy odpowiadają wymogom metodologii teologii pastoralnej, są merytorycznie przekonujące i odpowiednio uzasadnione.

Na podkreślenie zasługuje dobre opracowanie zebranych wyników badań. Liczne tabele zamieszczone w pracy pozwalają dostrzec pewne prawidłowości, które następnie zostały przez Autorkę właściwie skomentowane. Wyniki badań własnych mogłyby jednak być przedstawione w formie bardziej przejrzystej. Należałoby też zamieścić spis tabel na końcu rozprawy.

Poprawnością odznacza się także dokumentacja bibliograficzna. Została ona odpowiednio dobrana i należycie wykorzystana. O znajomości warsztatu naukowego u Autorki świadczą przypisy, w których znajdujemy nie tylko opisy bibliograficzne wykorzystanej literatury, ale też interesujące dopowiedzenia i wyjaśnienia, co znacznie poszerza i ubogaca omawiane zagadnienie.

Omawiana rozprawa napisana jest poprawnym językiem, z zachowaniem precyzji w sformułowaniach merytorycznych. Język pracy odznacza się też przejrzystością, co sprawia, że jej treść jest łatwa w odbiorze i zrozumiała nie tylko dla specjalistów. Zdarzają się wprawdzie nieliczne sformułowania niejasne, ale nie wpływają na ogólnie poprawną od strony wymogów formalnych wartość dysertacji.

Całość strony metodologicznej pracy charakteryzuje dojrzałość, oraz świadczy o dobrym przygotowaniu teologicznym jej Autorki.

Przed wnioskiem końcowym kieruję **dwa pytania** do Doktorantki:

1. Jakie są najważniejsze zadania, według Autora dysertacji, mogące wpłynąć na zmianę obecnego podejścia młodzieży do katolickiej koncepcji małżeństwa i rodziny? Kto głównie w Kościele ma je podejmować?
2. Jak Kościół może i powinien wspierać współczesną rodzinę w jej zadaniu/powołaniu wychowania potomstwa?

4. Wniosek końcowy

Reasumując powyżej przedstawioną ocenę pragnę stwierdzić, że rozpatrywana rozprawa doktorska mgr lic. Beaty Kupis jest poprawna w sensie warsztatowym i, zarówno pod względem merytorycznym jak i metodologicznym, spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim. Stanowi ona opracowanie ważnego obszaru dla nauki jak i praktyki Kościoła, zwłaszcza w czasach współczesnych, kiedy to małżeństwo i jego znaczenie jest systematycznie pomniejszane. Wniosuję o dopuszczenie mgr lic. Beaty Kubis do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Wniosek ten przedkładam Radzie Wydziału Teologii Uniwersytetu Opolskiego.

Ks. Adam Skreczko
/Ks. prof. dr hab. Adam Skreczko/

Białystok, 30 maja 2017 r.